

שיעור נהדר בגבורה

11:49 00:00 31.05.2004 עודכן ב:

אנה איסאקובה

רובן דוד גונסלס גלייגו. הוצאת לימבוס, 220 עמ', לא צוין מחיר.

פרס "בוקר" הרוסי (שעוצב במתכונתו של פרס הבוקר האנגלי, והוא פרס ספרותי נחשב ברוסיה, שפירושו 15 אלף דולר וקידום הספר) נסע השנה למדריד. רובן דוד גונסלס גלייגו, ספרדי כותב רוסי, קיבל את הפרס על ספרו "שחור על גבי לבן". הספר הוא אוטוביוגרפיה של ילד שלקה בשיתוק מוחין, ובשל כך נידון למעשה למוות במוסדות טיפוליים סובייטיים. אלא שהילד הזה שרד וגם ניצח במאבק על חייו. אחדים משופטי הפרס הרגישו כי "בוקר" במקרה זה איננו רק פרס ספרותי אלא אות גבורה. לא היה אפשר שלא להעניק אותו.

יעקב גורדין, יו"ר ועדת פרס בוקר לשנת 2003, נימק את הענקת הפרס לרובן גלייגו במלים אלה: "אנשים זקוקים כיום לחיסון גבורה. אנחנו נוטים לפאניקה ומצבי רוח קטסטרופליים. ספרו של גונסלס גלייגו, מלבד היותו מכובד מבחינה ספרותית, הוא גם שיעור נהדר בגבורה. כדברי אחד משופטי הפרס, מדובר בספר מסוגו של "כך חושלה הפלדה" מאת ניקולאי אוסטרובסקי, תיאור תהליך מותו של אדם, שנכתב גם הוא בידי אדם נכה. ספרו של רובן הוא סיפור של תחיית האדם בעזרת מאמץ אינטלקטואלי כביר. זהו ניצחונה של הרוח על החומר".

הסיפור המלא של רובן גלייגו לא סופר בספרו, וכנראה לא יסופר לעולם. האינטרנט הרוסי מלא בקטעי ביוגרפיה של גלייגו. כותבים שהוא בנה של אורורה, בתו הסוררת של איגנסי גלייגו, ראש המפלגה הקומוניסטית של ספרד. מספרים שאורורה למדה בפאריס, הצטיינה ברדיקליות שמאלנית ובכך "בגדה" באידיאל הקומוניסטי. אביה שלח אותה בשנות השישים של המאה הקודמת לבריה"מ לשם תיקון האידיאולוגיה. היא חיה במוסקוה כשמונה שנים, יש אומרים בתפקיד של "עירבון לקרמלין", ושם נישאה לסטודנט מוונצואלה, בן למשפחה מעורבת של אינדיאנים וצ'ינוס - סינים ממוצא לטינו-אמריקאי. ראש המפלגה הקומוניסטית בספרד לא אהב את התערובת הזאת והתנגד לנישואים. אורורה עמדה על שלה וב-1968 ילדה תאומים. מיד אחרי הלידה אמרו לה שאחד הילדים מת, והשני לקה בשיתוק מוחין. כעבור שמונה ימים ימים בישרו לאם שגם התאום השני מת. התינוק הועבר למוסד טיפולי. לא ידוע מי נתן את ההוראה, הקרמלין או הסב. עוד פחות ברור מדוע השאירו לתינוק את שמו המלא.

הילד עבר שורה של מוסדות טיפוליים, אם כך אפשר לקרוא להם. הוא ידע רק הזנחה, ואין סוף טיפולים מכאיבים, כאשר עתידו ממילא הוכרע מראש. בבריה"מ היה נהוג לסגור ילדים עם נכויות קשות מאחורי כותלי מוסדות סגורים עד גיל 18 ולאחר מכן להעביר אותם למוסד סגור לחולים כרוניים, שם היו מתים בתוך זמן קצר עקב הזנחה.

את רובן הצילה מגורל זה אשה מסתורית. איש אינו יודע מי היא ובשם מי פעלה. הסופר אינו מגלה את הסוד בספרו, ולא בראיונותיו הרבים לעיתונות. לאחר שניצל ממוסד טיפולי למד בקולג', התחתן פעמיים, הביא לעולם שתי בנות יפהפיות ובדרך מקרה הגיע לפראג, שם פגש באמו (שוב בדרך מסתורית) והשתקע איתה במדריד. בריאותו של גלייגו רופפת, אך לדבריו אינו רוצה לבקר ברוסיה גם אם יחלים.

הספר אינו מתייחס לסודות ולמסתורין של סיפור מוזר זה. הוא מתחיל בלילה חורפי במוסד טיפולי. קר. ילד קטן, נכה, רוצה להשתין. אין כל היגיון לקרוא לעזרה, היא לא תבוא. הילד הזה כבר יודע כי במצבו, בהעדר יכולת שימוש בידיים וברגליים, הוא חייב להיות גיבור או למות. הילד הוא גיבור. הוא מזיז את עצמו עד לקצה המיטה ונופל למטה. זה כואב. הילד זוחל לכיוון הדלת, פותח אותה בראשו, וממשיך לזחול בפרוזדור הקפוא. זחילה לשירותים ובחזרה נמשכת כמעט כל הלילה. לחזור למיטתו הילד לא מצליח. הוא מוריד בשיניו את השמיכה ונשאר על הרצפה עד הבוקר. בבוקר מסייעים אותו לבית הספר. הוא לומד טוב. הוא גיבור. הגיבור חי בין גיבורים דומים. הילדים הנכים שורדים, ואף מגלים הן, חברות ואהבה זה כלפי זה.

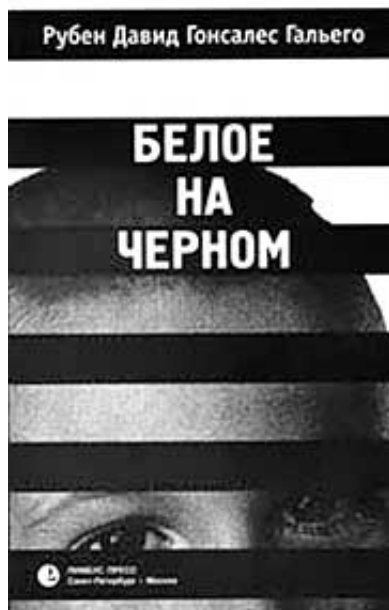
"שחור על גבי לבן" הוא ספר קצר יחסית, הכתוב משפטים קצרים ופשטים. המחבר הדפיס את הספר באצבע אחת. הוא מספר כי זה כאב לו, ויש להניח כי המצב הפיסי הוא הדוחף ללקוניות. בראיון לרדיו "ליברטי", המשדר היום מפראג (קטעים מספרו של גלייגו הושמעו לראשונה בתוכנית ספרותית של רדיו זה), זוכה פרס בוקר מתוודה שלמד מגרטרוט סטיין לחלק את המשפט לקטעים קצרים כדי להכריח את הקורא לעצור במחשבתו בכל נקודה המסיימת משפט. לא תמיד השיטה עובדת בספר; גלייגו לא השיג את התחכום הפלסטי של המשפטים המאוזנים של סטיין, ולעתים פסקאות ספרו מזכירות מברק. אם רוצים, הספר הזה הוא אנטייתזה ל"בעל זבוב" של גולדינג, אם כי לא ברור אם גלייגו קרא את הספר. בספרו גלייגו כל הזמן קורא ספרים, אך השם היחיד של ספר שהוא מזכיר הוא "כך חושלה הפלדה". הגוף והחלקים החסרים בו תופסים ב"שחור על גבי לבן" מקום רב כל כך, שלפעמים נדמה כי יש דמיון דווקא לכתיבתו של ז'אן ז'אנה.

לספר אין עלילה. אפיזודה אחר אפיזודה אנו מתוודעים לסיפור הישרדות של תינוקות, ילדים קטנים, נערים ובוגרים, כולם נכים, בתנאים שאי אפשר לשרוד בהם. התינוקות לומדים לא למות, ילדים לומדים עזרה הדדית, נערים לומדים מתימטיקה למרות הידיעה הברורה כי סופם קרב ובא. מבוגרים לא לומדים כלום. הם מתים. הנה קטע מאחד הפרקים האחרונים של הספר:

"מוסד. בית זקנים. המקלט האחרון של החיים שלי. סוף. מבוי סתום. אני כותב במחברת את שמות הפעלים האנגליים הלא-תקניים. בפרוזדור מסייעים אלונקה עם בר-מינן. הזקנים והזקנות דנים בתפריט שיוגש מחר. אני כותב במחברת את שמות הפעלים האנגליים הלא-תקניים. נכים בני גילים שונים מארגנים אסיפה של קומסומול. מנהל המוסד קרא באולם האסיפות דברי ברכה ליובל למהפכת אוקטובר. אני כותב במחברת את שמות הפעלים האנגליים הלא-תקניים. סבא אחד, אסיר לשעבר, השתכר וריסק בקביים את ראשו של השכן לחדר. סבתא אחת, גיבורת-העבודה המכובדת, תלתה את עצמה בארון קיר. אשה בכיסא גלגלים בלעה חופן כדורי שינה כדי לעזוב את העולם הלא-תקני הזה לתמיד. אני כותב במחברת את שמות הפעלים האנגליים הלא-תקניים".

למותר לציין, כי גלייגן מבקש לראות בכתיבתו לא מוצר ספרותי, אלא מחווה ועזרה לאלה המנסים לשרוד בעולם השחור-לבן, בקו המפריד בין אור היום לחושך הנצחי. אחרי קריאת "שחור על גבי לבן" כל הבעיות של אדם רגיל מאבדות את חשיבותן, ובסופו של דבר אפשר לדבר על ספר אופטימי בהחלט.

ד"ר אנה איסאקובה היא עיתונאית וסופרת

עטיפת ספרו של רובן גומזלס גלייגו